Sisäministeriö
Inrikesministeriet

24.10.2022

Lainsäädäntöneuvos Annika Parsons
puh 050-3259860

Perustuslakivaliokunta 25.10.2022

HE 149/2022 vp - Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi hätäkeskustoiminnasta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 149/2022 vp)

Tausta

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679 luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (*yleinen tietosuoja-asetus*) (jatkossa *tietosuoja-asetus*) on ollut suoraan sovellettavaa oikeutta ja sellaisenaan velvoittavaa lainsäädäntöä Suomessa 6.5.2018 alkaen. Yleisen tietosuoja-asetuksen tavoitteena on vahvistaa eurooppalaisen henkilötietojen suojaa koskevan lainsäädännön yhtenäisyyttä parantaen yksityisten henkilöiden oikeusturvaa ja tehostaen lainsäädännön täytäntöönpanoa. Kansallinen lainsäädäntö on mahdollista ainoastaan asetuksen sen nimenomaan salliessa, kun se on välttämätöntä asetuksen säännösten täydentämiseksi ja kun kansallinen erityislainsäädäntö on myös muilta osin tietosuoja-asetuksen mukainen.

Samaan aikaan tietosuoja-asetuksen kanssa annettiin Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/680 luonnollisten henkilöiden suojelusta toimivaltaisten viranomaisten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä rikosten ennalta estämistä, tutkimista, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja neuvoston puitepäätöksen 2008/977/YOS kumoamisesta, jäljempänä *rikosasioiden tietosuojadirektiivi*. Rikosasioiden tietosuojadirektiivin tavoitteena on erityisesti henkilötietojen suojaa koskevan oikeuden suojeleminen sekä unionin toimivaltaisten viranomaisten välisen henkilötietojen vaihtamisen varmistaminen. Rikosasioiden tietosuojadirektiivi on täytäntöönpantu kansallisesti henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetulla lailla (1054/2018) (*rikosasioiden tietosuojalaki*).

Esityksen pääasiallinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi hätäkeskustoiminnasta annettua lakia, turvallisuustutkintalakia, konsulipalvelulakia ja pelastuslakia.

Hätäkeskustoiminnasta annetussa laissa (jatkossa *hätäkeskuslaki*) säädettäisiin Hätäkeskuslaitoksen toiminnasta sekä pelastustoimen, poliisitoimen, sosiaali- ja terveystoimen ja Rajavartiolaitoksen tehtäviin liittyvistä hätäkeskuspalveluista, hätäkeskustoiminnasta ja henkilötietojen käsittelystä hätäkeskustoiminnassa. Hätäkeskuslain säännökset henkilötietojen käsittelystä muutettaisiin vastaamaan EU:n tietosuojalainsäädännön vaatimuksia.

19.11.2020

Hätäkeskuslaissa säädettäisiin henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuusvaatimuksesta ja henkilötietojen rekisterinpitäjistä. Henkilötietojen rekisterinpitäjänä poliisin tietojen osalta toimisi Poliisihallitus, sosiaali- ja terveydenhuollon tietojen osalta hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisestä vastaava toimivaltainen viranomainen, pelastustoimen tehtävätietojen osalta hyvinvointialueen pelastustoimen järjestämisestä vastaava toimivaltainen viranomainen ja Rajavartiolaitoksen tietojen osalta Rajavartiolaitoksen esikunta. Hätäkeskuslaitos toimisi rekisterinpitäjänä vartioimistehtäviksi katsottavien valvonta- ja hälytystehtävien, Hätäkeskuslaitoksen muiden tehtävien ja muiden viranomaisten avustamiseen liittyvien tietojen osalta, sekä niiden henkilötietojen osalta, jotka koskevat vahinko-, häirintä- ja väärinkäytösyhteydenottoja sekä tietojärjestelmä- tai verkkoliikennehäiriöitä.

Hätäkeskuslakiin lisättäisiin säännökset viranomaisten tiedonsaantioikeuksista, tietojen luovutuksesta ja tietojen toisiokäytöstä. Lisäksi laista kumottaisiin julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain kanssa olevaa päällekkäistä sääntelyä tietojen luovuttamisesta teknisen käyttöyhteyden avulla sekä käyttäjärekisteriin ja lokirekisteriin liittyen.

Hätäkeskuslaitoksen ydintehtäviä ja muita tehtäviä selkeytettäisiin. Hätäkeskuslaitoksen muiden viranomaisten avustamisesta säädettäisiin konsulipalvelulaissa sekä turvallisuustutkintalaissa sekä valtioneuvoston asetuksessa hätäkeskustoiminnasta, jotta Hätäkeskuslaitos voisi avustaa ulkoasianhallintoa sen lakisääteisissä avustavissa asiakaspalvelutehtävissä ja Onnettomuustutkintakeskusta sen lakisääteisessä tehtävässä ilmoitusten vastaanottamisessa.

Myös pelastuslakia muutettaisiin vastaamaan hyvinvointialueuudistuksesta johtuvia sekä hätäkeskuslain muutoksia.

Hätäkeskuspalveluihin ei esitetä muutoksia ja hätäkeskustoiminta sellaisen akuin se tällä hetkellä ymmärretään, määriteltäisiin lain tasolla, koska voimassa olevassa laissa sitä ei ole määritelty. Hätäkeskuspäivystäjien tehtävien suorittamiseen tarvittava tietojenkäsittelyoikeus, viranomaisten tiedonsaantioikeudet ja oman toiminnan laadunvalvonta, suunnittelu ja kehittäminen on turvattu esityksessä. Hädässä oleva saa apua kuten nyt eikä esitys vaaranna kansalaisten perusoikeuksia (esim. perustuslain 7 § oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen, perustuslain 15 § omaisuuden suoja).

Esitys liittyy valtion vuoden 2023 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Esitys aiheuttaa Hätäkeskuksen toimintamenomomentille 26.30.02 yhteensä 350 000 euron lisäystarpeen vuodelle 2023. Kustannus aiheutuu lokirekisterin käytönvalvonnan työkalun toteuttamisesta hätäkeskustietojärjestelmään kaikille rekisterinpitäjille, jotta ne voivat valvoa rekisterinpitäjän velvoitteita ja henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuutta. Lisäksi esityksestä aiheutuu pysyvä 65 000 euron lisärajoitustarve vuodesta 2024 alkaen esitykseen liittyvästä rekisterinpitäjien lisäyksestä aiheutuvaan 1 htv-tarpeeseen. Hätäkeskuslaitokselle aiheutuu lisätyötä puhelutallenteiden hakemisesta tietojärjestelmästä rekisterinpitäjille. Vuodesta 2024 alkaen esitys edellyttää pysyvän 6 htv vastaavan määrärahasiirron/vuosi ulkoasiainministeriön momentilta 24.01.01 Hätäkeskuksen toimintamenomomentille 26.30.02 konsulipalvelulain mukaisia avustavien asiakaspalvelutehtävien hoitamiseksi.

19.11.2020

Hätäkeskuslain muutokset ja suhde perustuslakiin

Julkisesta hallintotehtävästä säätäminen

Perustuslain (731/1999) 2 §:n 3 momentissa säädetään, että julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja, että kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Suomen lainsäädännössä ei ole yhtenäistä julkisen vallan käytön määritelmää. Julkista valtaa käytetään esimerkiksi tehtävissä, joissa tehtävän suorittaja voi lakiin perustuvan toimivaltansa perusteella yksipuolisesti päättää toisen edusta, oikeudesta tai velvollisuudesta sekä julkisissa hallintotehtävissä. Perustuslain 2 §:n 3 momentissa, samoin kuin 119 ja 124 §:ssä, julkisen vallan käsitettä käytetään toimintakäsitteenä eli kuvaamaan tietyn tyyppistä toimintaa. Edellä mainittujen perustuslain säännösten perusteella julkisen vallan käyttöön sisältyy myös julkinen hallintotehtävä. Julkisen vallan käyttöä sisältävien julkisten hallintotehtävien ohella myös julkisten palvelujen toteuttamista voidaan pitää perustuslain tarkoittamana julkisen hallintotehtävän hoitamisena. Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään katsonut, että vaikka kyse ei ole tehtävistä, joihin kuuluu hallintopäätösten tekemistä, vaan lähinnä teknisluonteisesta ja operatiivisesta toiminnasta, kyse on silti toiminnasta, jota on pidettävänä julkisena hallintotehtävänä (PeVL 16/2002 vp ja PeVL 47/2005 vp.). Julkisen hallintotehtävän suorittaminen edellyttää laissa ja osin myös asetuksessa säädettyä toimivaltaa.

Hätäkeskuslaitos on ulkoministeriön kanssa tekemänsä sopimuksen perusteella hoitanut konsulipalvelulain 9 §:n mukaisia avustavia asiakaspalvelutehtäviä vuodesta 2018 lukien. Lisäksi Hätäkeskuslaitos on avustanut Onnettomuustutkintakeskusta turvallisuustutkintalain 16 §:n mukaisten ilmoitusten vastaanottamisessa tehdyn sopimuksen perusteella vuodesta 2021 alkaen. Onnettomuustutkintakeskukselle viranomaisena kuuluva ilmoitusten vastaanottaminen turvallisuustutkintalain nojalla ja ulkoasiainhallinnolle viranomaisena kuuluva konsulipalvelujen neuvontavelvollisuus, ilmoitusten vastaanottaminen ja välittäminen konsulipalvelulain nojalla on perustuslain 2 §:n 3 momentin, 119 ja 124 §:n mukaan julkisen vallan käyttöä sisältävä julkinen hallintotehtävä.

Esityksen 2. ja 3. lakiehdotukset mahdollistaisivat toiselle viranomaiselle kuuluvan lakisääteisen tehtävän siirron Hätäkeskuslaitokselle. Kyseiset lakiehdotukset ovat yhdenmukaisia perustuslain 2 §:n 3 momentin vaatimusten kanssa ja Hätäkeskuslaitoksen muut tehtävät ja viranomaisten avustaminen on säännelty tyhjentävästi, täsmällisesti ja tarkkarajaisesti esitetyssä turvallisuustutkintalaissa ja konsulipalvelulaissa. Lisäksi valtioneuvoston asetus hätäkeskustoiminnasta päivitetään samalla siten, että asetuksessa säädettäisiin tarkemmin, millaisia konsulipalvelulain mukaisia avustavia asiakaspalvelutehtäviä voitaisiin siirtää Hätäkeskuslaitokselle.

Hätäkeskuslain 4 luku - Henkilötietojen käsittely

Hätäkeskuslain 4 luvussa ehdotettu sääntely on valtiosääntöoikeudellisesti merkityksellistä erityisesti perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Esityksen tavoitteena on hätäkeskuslainsäädännön päivittäminen vastaamaan EU:n tietosuojasääntelyä ja siten vahvistaa luonnollisten henkilöiden henkilötietojen suojaa ja perustuslain 10 §:n mukaista yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on oikeuskäytännössään katsonut yksityiselämään liittyvien henkilötietojen rekisteröinnin kuuluvan Euroopan ihmisoikeussopimuksen yksityiselämän suojaa koskevan 8 artiklan soveltamisalaan. Ihmisoikeustuomioistuimen mukaan pelkästään se, että henkilötiedot talletetaan viranomaisen rekisteriin, merkitsee yksityisyyden suojan rajoittamista (esimerkiksi S. ja Marper v. Yhdistynyt Kuningaskunta, 4.12.2008, kohta 67 ja Leander v. Ruotsi, 26.3.1987, kohta 48).

Yksityinen henkilö ottaa yhteyttä hätäkeskukseen, kun hän tarvitsee kiireellistä apua poliisilta, pelastustoimelta, sosiaalipäivystyksestä, ensihoidosta tai Rajavartiolaitokselta. Henkilötietojen käsittely ja tallentaminen hätäkeskustietojärjestelmään on yksityisyyden suojan rajoittamista ja siitä on säädettävä hätäkeskuslaissa. Voimassa olevassa laissa henkilötietojen käsittely on sidottu tietojärjestelmään tallennettaviin tietoihin, eikä laissa säädetä tietojen toisiokäytöstä. Käytännössä henkilötietoja on kuitenkin voitu käyttää muuhunkin, kuin niiden alkuperäiseen tarkoitukseen, esimerkiksi koulutukseen. Myös hätäkeskustoimintaan osallistuvien viranomaisten tiedonkäsittelyoikeuksien, tiedonsaantioikeuksien ja tietojen luovutusmahdollisuuksien osalta on esiintynyt ristiriitaisia ja jopa vääriä tulkintoja, mikä vaarantaa luonnollisten henkilöiden henkilötietojen suojaa. Esityksen 1. lakiesitys parantaisi rekisteröidyn oikeusturvaa selkeästi nykyisestä.

Henkilötietojen käsittely

Esitetyn hätäkeskuslain 16 §:n 1 momentin mukaan hätäkeskustoimintaan osallistuva viranomainen saisi käsitellä henkilötietoja vain, jos se on tarpeen hätäkeskustoiminnan suorittamiseksi eli Hätäkeskuslaitoksen tuottamien hätäkeskuspalvelujen ja Hätäkeskuslaitoksen välittämään hätäilmoitukseen tai tehtävään liittyvien pelastustoimen, poliisin ja sosiaali- ja terveystoimen viranomaisen ja Rajavartiolaitoksen välittömien lakisääteisten toimenpiteiden suorittamiseksi. Lisäksi henkilötietojen käsittely olisi sallittua Hätäkeskuslaitoksen hätäkeskuspalveluihin liittyvien kiireellisten ja muiden tukipalvelujen tai viranomaisen oma-aloitteisen tehtävän suorittamiseksi.

Koska tietosuoja-asetuksen soveltamisalalla suoritettava henkilötietojen käsittely hätäkeskustoiminnassa perustuu tietosuoja-asetuksen 6 artiklan c kohtaan eli käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi, voidaan henkilötietojen käsittelystä säätää tarkemmin kansallisessa lainsäädännössä. Hätäkeskustoimintaa ja hätäkeskuspalveluihin liittyviä tukipalveluja ja tehtäviä ei voida toteuttaa tarkoituksenmukaisesti ilman tietosuoja-asetusta täydentävää kansallista sääntelyä asetuksen 6 artiklan 2 ja 3 kohdassa tarkoitetulla tavalla.

Poliisi käsittelee hätäkeskustoimintaan liittyviä tietoja myös tietosuojadirektiivin ja rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalla. Direktiivin 8 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltion lainsäädännössä, jossa säännellään direktiivin soveltamisalaan kuuluvaa henkilötietojen käsittelyä, on täsmennettävä ainakin käsittelyn tavoitteet, käsiteltävät henkilötiedot ja käsittelyn tarkoitukset. Esitetyssä pykälässä (16 § 1 mom.) säädettäisiin käsittelyn tavoitteesta ja tarkoituksesta mikä on hätäkeskustoiminta ja viranomaisen lakisääteisten tehtävien hoitaminen. Esitetyssä laissa säädetään lisäksi käsiteltävistä henkilötiedoista.

Henkilötietojen käsittely ja tietojen tallentaminen viranomaisen rekisteriin on yksityisyyden suojaa rajoittava toimenpide. Sääntely on kuitenkin välttämätöntä ja oikeasuhtaista yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, kansalaisten henkilökohtaisen turvallisuuden varmistamiseksi ja

suojaamiseksi, avun tarpeessa olevan henkilön hengen tai terveyden suojelemiseksi, omaisuuden vahingoittumisen tai rikoksen estämiseksi, ympäristövahinkojen haittojen minimoimiseksi sekä hätäkeskustoimintaan osallistuvien viranomaisten lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi näissä tilanteissa.

Riskiperustaisuus

Sääntely on perusteltua riskiperustaisen lähestymistavan näkökulmasta. Hätäkeskustoimintaan osallistuu useita eri viranomaisia. Luonnollisia henkilöitä koskevat hyvin arkaluonteiset tai erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvat tiedot tallennetaan yhteiskäyttöiseen tietojärjestelmään. Hätäkeskustoimintaan osallistuvien viranomaisten tiedonkäsittely- ja tiedonsaantioikeuksien ja tietojen luovutusmahdollisuuden osalta esiintyy tällä hetkellä osin vääriä tulkintoja voimassa olevasta sääntelystä. Vuonna 2020 Hätäkeskuslaitoksen laillisuusvalvonta pyysi poliisia tutkimaan 58 virkamiehensä toiminnan 2019 poliisia kohti tapahtuneen ampumistapauksen osalta. Hätäkeskuslaitoksen mukaan kyseisillä 58 työntekijällä ei ollut virkatehtävään liittyvää välitöntä perustetta kyseisen tehtävän tietojen tarkastelulle hätäkeskustietojärjestelmässä. Tutkinnan kohteena oli se olivatko virkamiehet syyllistyneet tietosuojarikokseen tai virkavelvollisuuden rikkomiseen tai tuottamukselliseen virkavelvollisuuden rikkomiseen. Esitutkinta kaikkien 58 työntekijän osalta lopetettiin, koska Hätäkeskuslaitoksen ohjeet ja koulutus tältä osin ei ollut ollut riittävän selvää ja asiassa ei olisi mahdollista saada riittävästi näyttöä, (Länsi-Suomen syyttäjälaitos). Tämän johdosta Hätäkeskuslaitos laati 24.6.2020 uuden ohjeen HAK; *Hätäkeskuslaitoksen ohje tietosuojasta ja tietojen käsittelystä.* Ohjeesta huolimatta on nyt kyseessä olevan hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä edelleen esitetty yksittäisten työntekijöiden toimesta, että hätäkeskuspäivystäjillä tulisi olla yleinen ja määrittämätön tietojenkäsittelyoikeus avoimena oleviin tehtävätietoihin hätäkeskustietojärjestelmässä. Tämä tilanne luo riskin luonnollisten henkilöiden henkilötietojen suojalle ja sääntely on tältä osin välttämätöntä selkeyttää.

Hätäkeskustoiminnassa käsitellään hyvin syvälle henkilön yksityisyyteen meneviä tietoja ja usein hyvinkin arkaluonteisia tietoja tai tietosuoja-asetuksen ja rikosasioiden tietosuojalain mukaisia erityisiä henkilötietoja. On siten välttämätöntä ja oikeasuhtaista, että henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta, tietojen luovutuksesta ja tietojen toisiokäytöstä säädetään yksityiskohtaisesti. Nyt kyseessä oleva hallituksen esitys hätäkeskuslain muutoksesta ja tietojen käsittelystä vastaa sekä EU:n yleisestä tietosuojasääntelyä että Hätäkeskuslaitoksen voimassa olevaa tietosuojaohjetta.

Päivystyshenkilöstö

Hätäkeskuslaitoksen päivystystehtävää hoitavan henkilöstön (12 §) henkilötietojen käsittelyoikeudet säilyvät nykyisellään, ja esityksellä varmistetaan hätäkeskuspalvelujen tuottaminen jatkossakin. Hätäkeskuslaitoksen päivystyshenkilöstöä ovat ne henkilöt, jotka hoitavat 12 §:n mukaisia päivystystehtäviä ja omaavat päivystäjältä vaadittavan kelpoisuuden. Päivystystehtävää suorittavalla henkilöstössä on oikeus lakisääteistä tehtävää hoitaessaan käsitellä tarvitsemiaan tietoja ja henkilötietoja. Jos yksittäisen tehtävän hoitaminen sitä perustellusti vaatii, voi päivystäjä tarkastella esimerkiksi samaan alueeseen kohdentuvan toisen tehtävän tehtävätietoja varmistaessaan onko kyseessä sama tapahtuma tai onko paikalle jo hälytetty toimivaltainen viranomainen tai varmistaessaan yhteydenottajan osoitetietoja hätäkeskustietojärjestelmästä.

Hätäkeskuslaitoksen johtokeskuksessa hoidetaan muita tehtäviä ja muiden viranomaisten avustavia tehtäviä, jotka eivät ole hätäkeskuspäivystäjän tehtäviin (12 §) luettavia tehtäviä eikä johtokeskuksessa tuoteta hätäkeskuslain

tarkoittamassa mielessä hätäkeskuspalveluja. Tästä syystä johtokeskuspäivystäjällä ei ole oikeutta pääsääntöisesti hätäpuhelu- tai viestiliikennetallenteiden käsittelyyn tai yksittäisten tehtävätietojen tarkasteluun. Johtokeskuksen tehtävät yleisen tilannekuvan ylläpidon osalta liittyvät hätäkeskusten hätäkeskuspalvelujen tuottamisen tilanne- ja resurssiseurantaan sekä yhteistyöhön muiden viranomaisten tilanne- ja johtokeskusten kanssa. Hätäkeskusten tilannekuvan ylläpitäminen ei edellytä yksittäisten tehtävätietojen tai henkilötietojen käsittelyä. Poikkeuksen tästä saattavat muodostaa häiriötilanteet, jolloin johtokeskuksen tehtävänä on johtaa häiriötilanteen hallintaa ja varmistaa hätäkeskuspalveluiden tuottaminen.

Hätäkeskuslaitoksen operatiivisen toiminnan johtaminen tarkoittaa, että johtokeskus pitää yllä yleistä hätäkeskustoimintaan liittyvää tilannekuvaa ja seuraa kuinka paljon hätäilmoituksia tulee alueella, jotta kuormitustilanteessa voidaan päivystäjäresursseja kohdentaa oikein ja jakaa eri tehtäviä hätäkeskuksiin (vrt. ECall ym.). Samoin tiedottamalla muita hätäkeskuksia tilannekuvajärjestelmän avulla suuremmasta tapahtumasta, jotta voidaan välttää saman tehtävän välittäminen useaan kertaan. Vuoromestarit johtavat konkreettisesti salin toimintaa ja yksittäisten tehtävien hoitoa paikan päällä ja toimialoittain jaetut tehtäväkäsittelyä hoitavat päivystäjät valvovat yksittäisen tehtävien hoitoa. Hätäkeskuslaitos ei kokoa ja jaa muiden viranomaisten tilannekuvaa. Poliisi, sosiaali- ja terveystoimen viranomaiset, pelastustoimi ja Rajavartiolaitos käsittelevät hätäkeskustoimintaan liittyviä tietoja omien tehtäviensä operatiivisessa johtamisessa ja tilannekuvan ylläpitämisessä.

Säilytysaika

Yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan e alakohdan mukaan henkilötiedot tulisi poistaa, kun ne eivät ole enää tarpeellisia. Hätäkeskustoiminnassa henkilötietoja käsitellään sekä Hätäkeskuslaitoksessa tehtävän välittämiseen että vastaanottavan viranomaisen lakisääteisten tehtävien suorittamiseen. Henkilötietojen säilytysaikaa koskeva sääntely (18 §) ja pidempi tietojen säilytysaika on välttämätöntä ja oikeasuhtaista myöhempien oikeusvaateiden laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi, viranomaisen julkista valtaa sisältävien tehtävien valvomiseksi ja rekisteröidyn oikeusturvan suojaamiseksi. Hätäkeskustoimintaan osallistuvat viranomaiset käyttävät lakisääteisissä tehtävissään julkista valtaa ja erityisesti poliisin voi käyttää työssään myös merkittävää julkista valtaa. Henkilötietojen säilytys on välttämätöntä tehtävän päättymisen jälkeenkin, koska tehtävän päättymisen jälkeen tapahtumasta voidaan tehdä esimerkiksi rikosilmoitus, viranomaisen virka-aseman väärinkäytöstä koskeva ilmoitus, kantelu, virkarikossyyte, vahingonkorvausvaade tai potilasvahinkoilmoitus enimmillään jopa 5 vuoden kuluttua. Ehdotus suojaisi myös rekisteröidyn oikeusturvaa.

Sääntelyesitys täyttää täsmällisyysvaatimuksen ja sääntelyllä annetaan riittävä ennustettavuus viranomaistoimista (PeVL 15/1996 vp). Samalla esitys parantaisi rekisteröidyn oikeusturvaa selkeästi nykyisestä, koska henkilötietoja saisi käsitellä vain esityksen 1. lakiehdotuksen mukaisissa tilanteissa ja niitä tarkoituksia varten, joista laissa säädettäisiin yksityiskohtaisesti. Tällä hetkellä henkilötietojen käsittely on sidottu tietojärjestelmään tallennettaviin tietoihin, eikä voimassa olevassa laissa säädetä tietojen toisiokäytöstä. Käytännössä henkilötietoja on voitu käyttää muuhunkin, kuin niiden alkuperäiseen tarkoitukseen.

Rekisterinpitäjät

Koska hätäkeskustietojärjestelmää käyttää usea viranomainen ja hätäkeskustoiminnassa käsiteltävien henkilötietojen osalta rekisterinpitäjän vastuu

jakautuu usealle eri organisaatiolle, yksilön oikeuksien toteuttamiseksi sekä oikeusturva- ja riskiperustenäkökulmasta on myös välttämätöntä säätää henkilötietojen rekisterinpitäjistä (16 a §) tietosuoja-asetusta, rikosasioiden tietosuojadirektiiviä ja rikosasioiden tietosuojalakia täydentävästi. Tämä kansallinen sääntely on sallittua tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 2 ja 3 kohdissa tarkoitetun sääntelyliikkumavaran nojalla. Myös rikosasioiden tietosuojadirektiivi ja rikosasioiden tietosuojalaki mahdollistavat täydentävän sääntelyn erityislainsäädännössä.

Hätäkeskustoiminnassa käsiteltävien henkilötietojen rekisterinpitäjyyttä koskeva esitys vastaa tosiasiallista tilannetta ja kansallinen sääntely tosiasiallisen tilanteen vastaisesti ei ole mahdollista. Pelastustoimi, poliisi, sosiaali- ja terveystoimi ja Rajavartiolaitos määrittävät kukin omalta osaltaan henkilötietojen käsittelytarkoituksen hätäkeskustoiminnassa eli mitä tietoja kyseinen toimiala tarvitsee ja mitä kysymyksiä hätäilmoituksen tekijälle tehdään, minkä ilmoituksen tai tehtävän voidaan katsoa kuuluvan kyseisen viranomaisen tehtäväksi sekä mille yksikölle ja millä kiireellisyysluokalla tehtävä välitetään. Jokainen hätäkeskustoimintaan osallistuva viranomainen antaa toimialaansa liittyvät tehtävien käsittelyä ja välittämistä ja muuta ilmoituksen tai tehtävän hoitamista koskevat ohjeet ja suunnitelmat Hätäkeskuslaitokselle. Hätäkeskuslaitos vastaanottaa ja arvioi hätäilmoituksen ja välittää tehtävän viranomaisten antamien ohjeiden mukaisesti. Hätäkeskustoimintaan osallistuvat viranomaiset määrittävät henkilötietojen käsittelytarkoituksen hätäkeskustoiminnassa, ja ne ovat siten rekisterinpitäjiä omien tietojensa osalta.

Tietosuoja-asetuksen nojalla rekisterinpitäjyys alkaa kunkin viranomaisen osalta hätäilmoituksen alusta lähtien. Yleinen tietosuoja-asetus ei tunne voimassa olevan hätäkeskuslain mukaista päävastuullista rekisterinpitäjää eivätkä Hätäkeskuslaitos ja Poliisihallitus ole tietosuoja-asetuksen mukaan yhteisrekisterinpitäjiä, koska ne käsittelevät henkilötietoja hätäkeskustoiminnassa eri tarkoituksiin, eivätkä ne määrittele yhdessä henkilötietojen käsittelytarkoitusta.

Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittely

Tietosuoja-asetus ja rikosasioiden tietosuojadirektiivi sisältävät erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyä koskevat säännökset, joissa asetetaan aiempaa tiukemmat vaatimukset näiden tietojen käsittelylle, mukaan lukien henkilötietojen suojaamista koskevat vaatimukset. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt lisäksi huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsitteleminen koskettaa yksityiselämään kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä, minkä vuoksi tällaisien tietojen käsittelyn sallivien säännösten on oltava täsmällisiä (PeVL 25/1998 vp, PeVL 51/2002 vp).

Hätäkeskustoiminnassa käsitellään tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa säädettyjä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja, jotka koskevat henkilön terveydentilaa ja sairautta sekä arkaluonteisia tietoja kuten esimerkiksi henkilön sosiaalihuollon tarvetta. Erityisten henkilötietoryhmien käsittely 1. lakiehdotuksessa perustuisi tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan kuuluvien käsittelytarkoitusten osalta asetuksen 9 artiklan 2 kohdan h alakohtaan, jonka mukaan erityisiä henkilötietoryhmiä voidaan käsitellä, kun käsittely on tarpeen terveys- tai sosiaalihuollollisen hoidon tai käsittelyn suorittamiseksi tai sosiaali- tai terveydenhuollon palvelujen ja järjestelmien hallintoa varten.

Esitys sisältää tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 3 kohdan edellyttämät asianmukaiset suojatoimet. Kyseisen artiklan 3 kohdan mukaan kyseisen artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja henkilötietoja voidaan käsitellä 2 kohdan h alakohdassa esitettyihin tarkoituksiin, kun kyseisiä tietoja käsittelee ja niiden käsittelystä vastaa ammattilainen tai toinen henkilö, jolla on lakisääteinen salassapitovelvollisuus. Suomen julkisuuslain mukaan kaikki henkilön sosiaalihuollon ja terveydenhuollon tiedot ovat salassa pidettäviä ja hätäkeskustoimintaan osallistuvat koulutetut ammattilaiset.

Hätäkeskustoiminnassa käsitellään myös erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja, jotka kuuluvat rikosasioiden tietosuojadirektiivin ja rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan. Tällaisia tietoja voivat olla esimerkiksi etninen alkuperä, geneettiset tiedot, luonnollisen henkilön yksiselitteiseen tunnistamiseen tarkoitetut biometriset tiedot sekä terveyttä koskevat tiedot.

Voimassa olevassa hätäkeskuslaissa ei ole sääntelyä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelystä. Esityksen mukaan erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely olisi 1. lakiehdotuksessa mahdollista vain, jos käsittely on lainmukaisen käsittelytarkoituksen eli hätäkeskustoiminnan ja laissa toimivaltaiselle viranomaiselle säädetyn hätäkeskustoimintaan liittyvän tehtävän suorittamiseksi välttämätöntä. Esimerkiksi terveystietojen käsittely on välttämätöntä, jotta paikalle voidaan hälyttää tarvittaessa ensihoidon yksikkö. Suojaamistoimien osalta sovellettavaksi tulee tietosuojalain 6 §:n 2 momentti. Yleislainsäädännössä määriteltyjen suojatoimien lisäksi erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyä täsmentäisivät muun muassa henkilötietojen käsittelylle asetetut kriteerit sekä tietojen säilytysajat. Lisäksi hätäkeskustoimintaan osallistuvat vain ammattilaiset tai muut henkilöt, joilla on salassapitovelvoite. Kansallisesti julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 25 kohdan mukaan asiakirjat, jotka sisältävät tietoja sosiaalihuollon asiakkaasta tai työhallinnon henkilöasiakkaasta sekä tämän saamasta etuudesta tai tukitoimesta taikka sosiaalihuollon palvelusta tai työhallinnon henkilöasiakkaan palvelusta taikka tietoja henkilön terveydentilasta tai vammaisuudesta taikka hänen saamastaan terveydenhuollon ja kuntoutuksen palvelusta taikka tietoja henkilön seksuaalisesta käyttäytymisestä ja suuntautumisesta ovat salassa pidettäviä. Lisäksi esityksen mukainen tietojen luovutus toisiokäyttöön koulutustarkoituksessa edellyttäisi hätäilmoitustallenteen pseudonymisointia, jolla suojeltaisiin henkilön yksityisyyttä ja tunnistettavuutta kokonaisuudessaan. Esitykseen sisältyvä sääntely on yhteensopivaa tietosuoja-asetuksen kanssa.

Erityisiä henkilötietoryhmiä koskevien henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn voidaan katsoa täyttävän perustuslakivaliokunnan asettamat välttämättömyys- ja oikeasuhtaisuusedellytykset ja esityksen 1. lakiehdotuksen sääntely henkilötietojen käsittelystä on tarkkarajaista ja täsmällistä.

Henkilötietojen käsittely muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen ja

henkilötietojen luovuttaminen

Tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdassa säädetään henkilötietojen käyttötarkoitussidonnaisuudesta. Sen mukaan henkilötiedot on kerättävä tiettyä nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla. Asetuksen johdanto-osan 50 kappaleen mukaan unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä voidaan määrittää ja täsmentää tehtävät ja tarkoitukset, joiden myöhempää käsittelyä olisi pidettävä yhteensopivana ja laillisena.

Kun henkilötietojen käsittely perustuu asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan voidaan kansallisen liikkumavaran puitteissa asetuksen 6 artiklaa 3 kohdan mukaisesti säätää niistä tahoista ja tarkoituksista, joihin henkilötietoja voidaan luovuttaa. Mikäli katsotaan, että tietojen käyttötarkoitus muuttuu luovutuksen seurauksena, on luovutuksen edellytyksiä arvioitava käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatetta vasten siten kuten tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohdassa säädetään. Luovutussäännöksen on oltava välttämätön ja oikeasuhtainen toimenpide 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi.

Jäsenvaltioiden on rikosasioiden tietosuojadirektiivin 4 artiklan mukaan säädettävä muun muassa siitä, että henkilötietoja käsitellään lainmukaisesti ja että niitä kerätään tiettyjä nimenomaisia ja laillisia tarkoituksia varten, eikä niitä käsitellä näiden tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla. Saman tai toisen rekisterinpitäjän suorittama käsittely muuta kuin alkuperäistä tarkoitusta varten on kuitenkin sallittua, jos käsittelystä säädetään laissa ja käsittely tätä muuta tarkoitusta varten on tarpeellista ja oikeasuhtaista. Käsittelyn lainmukaisuuden vaatimusta täsmennetään direktiivin 8 artiklassa, jonka mukaan käsittely on lainmukaista ainoastaan, jos ja vain siltä osin kuin se on tarpeen toimivaltaisen viranomaisen tehtävän suorittamiseksi direktiivin soveltamisalalla ja jos se perustuu lakiin.

Käyttötarkoitussidonnaisuudesta säädetään rikosasioiden tietosuojalain 5 §:ssä. Mainitun pykälän 1 momentin mukaan rekisterinpitäjä saa kerätä henkilötietoja vain tiettyjä nimenomaisia ja oikeutettuja tarkoituksia varten, eikä se saa käsitellä niitä kyseisten tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla. Mainitun pykälän 2 momentin mukaan rikosasioiden tietosuojalain 1 §:n 1 tai 2 momentissa säädettyä tarkoitusta varten kerättyjä henkilötietoja saisi käsitellä muuhun kuin kyseisessä momentissa säädettyyn tarkoitukseen vain, jos käsittelystä säädetään laissa.

Perustuslakivaliokunta on korostanut tarvetta varmistaa käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen toteutuminen henkilötietojen käsittelyssä (PeVL 20/2016 vp, PeVL 13/2016 vp, PeVL 21/2012 vp, PeVL 47/2010 vp ja PeVL 25/2009 vp). Esityksen 1. lakiehdotuksessa määriteltäisiin ne tehtävät ja tarkoitukset, joita varten henkilötietojen voidaan käsitellä. Lisäksi lakiehdotuksessa säädettäisiin tietojen toisiokäytöstä eli käytöstä muuhun kuin niiden alkuperäiseen tarkoitukseen. Säännöksillä pyritään täsmentämään sekä henkilötietojen käyttötarkoitus että se millaista muuta käsittelyä olisi pidettävä yhteensopivana ja laillisena alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa. Tältä osin esitys parantaa henkilötietojen suojaa, koska voimassa olevassa hätäkeskuslaissa ei ole säännöksiä tietojen toisiokäytöstä. Lisäksi käyttötarkoitussidonnaisuudesta on esitetty vain täsmällisiä ja vähäisiksi luonnehdittavia poikkeuksia. Sääntely ei johda siihen, että muu kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen liittyvä toiminta muodostuisi rekisterin pääasialliseksi tai edes merkittäväksi käyttötavaksi (PeVL 47/2010 vp).

Esityksen 1. lakiehdotukseen sisältyy sääntelyä henkilötietojen toisiokäytöstä (22 §) on sidottu kiinteästi viranomaisen lakisääteisten julkista valtaa sisältävien tehtävien valvontaan, suunnitteluun, kehittämiseen sekä hätäkeskustoimintaan osallistuvien ammatilliseen kouluttamiseen. Sääntely ei johda siihen, että muu kuin alkuperäinen käsittelytarkoitus muodostuisi pääasialliseksi käyttötavaksi. Esitetyt muut käyttötarkoitukset ovat yhteensopivia henkilötietojen alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa ja tukevat hätäkeskustoimintaa ja

siihen osallistuvien viranomaisten lakisääteistä toimintaa. Tietojen toisiokäytön oikeusperuste on tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohta eli toisiokäyttö on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi ja rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi sekä c alakohta eli hätäkeskustoimintaan osallistuvan viranomaisen lakisääteisen tehtävän hoitaminen. Esitetty sääntely koskien henkilötietojen toisiokäyttöä, erityiset henkilötiedot mukaan lukien, on tarpeellista ja oikeasuhtaista rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi.

Esityksen 1. lakiehdotukseen sisällytettäisiin sääntelyä viranomaisten tiedonsaantioikeuksista (20 §) julkisuuslakia täydentävästi. Sääntely sisältäisi mille viranomaisille ja mihin käsittelytarkoituksiin hätäkeskustoiminnassa käsiteltäviä henkilötietoja saataisiin luovuttaa. Henkilötietojen luovutettavuutta koskeva sääntely on oikeasuhtainen viranomaisten lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi ja toimialansa johtamista, ohjausta, valvontaa sekä suunnittelu- ja kehittämistoimintaa varten. Sääntely täyttää tietosuoja-asetuksen 23 artiklan 1 kohdan erityisesti h kohdan (valvonta-, tarkastus, tai sääntelytehtävä) edellytykset. Myös ammattitaitoisen henkilöstön kouluttaminen ja ammattitaidon ylläpito kouluttamalla on välttämätöntä ja tietojen luovutus tähän tarkoitukseen on oikeasuhtainen toimenpide, kun luovutettavat henkilötiedot on pseudonymisoitava. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja saataisiin luovuttaa ainoastaan, kun se on viranomaisen laissa säädetyn tehtävän suorittamiseksi välttämätöntä. Säännöstä sovellettaisiin tietosuojalain 29 §:n kanssa rinnakkain.

Ehdotettu sääntely tiedonsaantioikeuksista mahdollistaisi henkilötietojen luovuttamista teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona. Sääntely vastaa voimassa olevan tietojen luovutuksen sääntelyä sisäministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön ja aluehallintovirastojen osalta, vain tiedonsaantioikeuden muotoon muutettuna. Henkilötietoja voitaisiin esityksen mukaan luovuttaa Hätäkeskuslaitokselle, hätäkeskustoimintaan osallistuville viranomaisille ja Tullille laissa säädettyihin tarkoituksiin. Sääntely on tältä osin oikeasuhtaista ja tarkkarajaista sekä välttämätöntä rekisterinpitäjyyden muuttuessa.

Esityksen mukainen tietojen luovutus ja niiden käsittely on sallittua ja yhteensopivaa tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisesti. Viranomaisten lakisääteisten tehtävien hoitaminen ja toimialansa johtaminen, ohjaus, valvonta sekä suunnittelu- ja kehittämistoiminta on välttämätöntä ja sääntely tietojen luovutuksesta on tältä osin oikeasuhtainen tavoitteeseen nähden.

Esityksen 1. lakiehdotus sisältää myös uuden säännöksen rekisterinpitäjien välisestä tietojen luovuttamisesta (21 §). Esitys vastaa osin voimassa olevaa sääntelyä, mutta uutena säädettäisiin rekisterinpitäjien mahdollisuudesta luovuttaa toisilleen tietoja laillisuusvalvonta-, suunnittelu- ja kehittämistoimintaa sekä koulutukseen. Nämä käyttötarkoitukset ovat yhteensopivia ja lisäksi tukevat hätäkeskustoimintaa ja siihen osallistuvien viranomaisten toimintaa ja ovat siten välttämättömiä ja oikeasuhtaisia. Sääntely selkeyttää myös rekisteröidylle sitä, mihin henkilötietoja voidaan luovuttaa. Henkilötietojen suojaa on vahvistettu kuitenkin niin, että koulutustoiminnassa voitaisiin käyttää vain pseudonymisoituja tietoja. Tietojen luovutus ja niiden käsittely on sallittua ja yhteensopivaa tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohdan mukaisesti. Toiminnan laillisuusvalvonta sekä suunnittelu- ja kehittämistoiminta parantavat hätäkeskustoimintaa ja tukipalvelujen tuottamista ja hengen ja terveyden suojeleminen on tärkeimmän perusoikeuden suojelemista.

Tietoja on mahdollista luovuttaa rekisterinpitäjien välillä myös, jos tiedon ilmaiseminen on yksittäistapauksessa välttämätön hengen tai terveyden suojaamiseksi, tai huomattavan ympäristö- tai omaisuusvahingon välttämiseksi tai on syytä epäillä jonkun olevan vaarassa joutua väkivallan kohteeksi. Tältä osin sääntely vastaa osin voimassa olevan lain 20 §:n 4 momenttia, mutta tietojen luovutus mahdollistettaisiin kaikkien rekisterinpitäjien välillä. Tietojen luovutus esityksen mukaisiin tarkoituksiin on siten välttämätöntä ja oikeasuhtaista.

Tietojen pseudonymisointi koulutustoimintaan annettavan materiaalin osalta olisi tarpeellista tietosuoja-asetuksen artiklan 6 kohdan 4 alakohdan e nojalla. Tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 5 kohdan mukaan pseudonymisoimisella tarkoitetaan henkilötietojen käsittelemistä siten, että henkilötietoja ei voida enää yhdistää tiettyyn rekisteröityyn käyttämättä lisätietoja, edellyttäen että tällaiset lisätiedot säilytetään erillään ja niihin sovelletaan teknisiä ja organisatorisia toimenpiteitä, joilla varmistetaan, ettei henkilötietojen yhdistämistä tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan luonnolliseen henkilöön tapahdu.

Esityksen 1. lakiehdotuksessa oleva sääntely on tiedonsaantioikeuksien ja tietojenluovuttamismahdollisuuden osalta sidottu tietojen välttämättömyyteen siltä osin, kun tietojen sisältöä ei ole voitu määritellä tarkemmin sekä tarpeellisiin tietoihin niiltä osin, kun tietosisällöt on luetteloitu laissa tyhjentävästi. Esitys vastaa perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntöä. Esitykseen sisältyvän sääntelyn henkilötietojen käsittelystä muuhun kuin niiden alkuperäiseen tarkoitukseen ja henkilötietojen luovuttamisesta voidaan katsoa täyttävän perustuslakivaliokunnan asettamat edellytykset.

Poliisin ja Rajavartiolaitoksen osalta ei tehdä muutoksia poliisin ja Rajavartiolaitoksen henkilötietolakeihin, joissa säädetään kyseisten viranomaisten oikeudesta tietojen käsittelyyn muussa kuin alkuperäisessä tarkoituksessa sekä tietojen luovutuksesta.

Rekisteröidyn oikeudet

Esityksen 1. lakiehdotukseen lisättäisiin informatiivinen viittaus yleiseen tietosuoja-asetukseen, tietosuojalakiin ja henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettuun lakiin, joita sovelletaan rekisteröidyn oikeuksiin ja niiden rajoittamiseen. Lisäksi lakiin lisättäisiin informatiivinen viittaus sovellettavasta lainsäädännöstä tilanteissa, joissa tietoon pääsyn toteuttamista koskeva pyyntö koskee poliisin tai Rajavartiolaitoksen rekisterinpidossa olevia tietoja. Viittaussäännökset ovat tarpeellisia ja perusteltuja, koska esityksen mukaan jatkossa rekisterinpitäjinä toimisi hätäkeskuslain mukaan käsiteltävien henkilötietojen osalta useita uusia rekisterinpitäjiä. Informatiivinen viittaus selkeyttäisi rekisteröidylle, miten hän voisi hakea ja toteuttaa oikeuksiaan ja vahvistaisi siten rekisteröidyn oikeuksia.

Rekisteröidyn oikeuksien rajoittaminen on mahdollista tietosuoja-asetuksen 23 artiklan mukaan kansallisella lailla on tiettyjen edellytysten täyttyessä. Myös rikosasioiden tietosuojalaki mahdollistaa rekisteröidyn oikeuksista poikkeamisen erityislainsäädännössä. Esityksen 1. lakiehdotuksessa ehdotetaan säädettäväksi poikkeus tietosuoja-asetuksen 18 artiklaan. Kyseisen artiklan mukaan rekisteröity voi vaatia henkilötietojensa käsittelyn rajoittamista esimerkiksi tilanteissa, joissa rekisteröity kiistää henkilötietojensa paikkansapitävyyden. Käsittelyä on rajoitettava ajaksi, jonka kuluessa rekisterinpitäjä voi varmistaa niiden paikkansapitävyyden. Tämä voisi estää kokonaisuudessaan hätäilmoituksen arvioimisen ja tehtävän tai ilmoituksen eteenpäin välittämisen ja vaarantaa toisen hengen, terveyden tai omaisuuden. Tältä osin esitetty

rajoitus on perusteltu hätäkeskustoimintaan liittyvien henkilötietojen käsittelyssä, koska hätätilanteessa apua on saatava paikalle nopeasti. Henkilötietojen käsittelyn keskeyttäminen selvittämisen ajaksi voi estää hätäkeskustoiminnan ja viranomaisten lakisääteisten tehtävien hoitamisen kokonaan ja vaarantaa muiden henkilöiden henkeä ja terveyttä sekä omaisuuden suojaa. Ehdotettua poikkeusta voidaan pitää rekisteröidyn oikeusturvan kannalta vähäisenä, kun otetaan huomioon se, miten muutoin turvataan hyvä hallinto ja oikeusturva rekisterinpitäjän suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä.

Säännöksellä ei rajoitettaisi rekisteröidyn oikeutta vaatia epätarkkojen tai virheellisten tietojen oikaisemista tietosuoja-asetuksen 16 artiklan perusteella. Rekisteröidyn oikeusturvan takeena toimisivat myös muut tietosuoja-asetuksen rekisteröidyn oikeuksia koskevassa III luvussa sekä oikeussuojakeinoja, vastuuta ja seuraamuksia koskevassa VIII luvussa säädetyt oikeudet. Mikäli rekisteröity katsoisi, että hänen henkilötietojensa käsittely on lainvastaista, rekisteröidyllä olisi mahdollisuus esimerkiksi saattaa asia vireille tietosuoja-asetuksen 77 artiklan mukaisesti tekemällä valitus valvontaviranomaiselle. Rekisteröity voisi myös saattaa hallintolain nojalla vireille vaatimuksen siitä, että lainvastainen henkilötietojen käsittely on lopetettava. Viimeksi mainitussa tilanteessa rekisterinpitäjän olisi ratkaistava asia hallintolain menettelysäännöksiä noudattaen.

Oikeussuojakeinot

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Tietosuoja-asetuksessa on henkilötietolakia tiukemmat seuraamukset asetuksen vastaisesta henkilötietojen käsittelystä. Asetuksen VIII luvussa säädetään oikeussuojakeinoista, vastuusta ja seuraamuksista. Luvussa säädetään oikeudesta tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin niin valvontaviranomaista kuin rekisterinpitäjää tai henkilötietojen käsittelijääkin vastaan. Asetuksen 82 artiklassa säädetään rekisterinpitäjän vastuusta vahingosta ja rekisteröidyn oikeudesta korvaukseen ja 84 artiklassa asetetaan jäsenvaltioille velvollisuus vahvistaa säännöt asetuksen rikkomisen vuoksi määrättäviä seuraamuksia varten.

Tietosuojadirektiivin VIII luvussa säädetään rekisteröidyn oikeussuojakeinoista, rekisterinpitäjän vastuusta ja direktiivin nojalla annettuihin säännöksiin kohdistuvien rikkomisten johdosta määrättävistä seuraamuksista. Rekisteröidyllä on oltava oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle, jos hän katsoo, että häneen liittyvässä henkilötietojen käsittelyssä rikotaan direktiivin nojalla annettuja säännöksiä.

Tietosuoja-asetuksen säännöksiä täydennetään tietosuojalailla, jossa säädetään oikeusturvasta ja seuraamuksista. Tietosuojalaissa säädetään muun muassa rekisteröidyn oikeudesta saattaa asia tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi, jos rekisteröity katsoo, että häntä koskevien henkilötietojen käsittelyssä rikotaan sitä koskevaa lainsäädäntöä. Tietosuojavaltuutettu toimii myös rikosasioiden tietosuojalain noudattamista valvovana viranomaisena.

Viranomaisia sitoo hallinnon lainmukaisuusperiaate, ja viranomaisten on noudatettava hallinnon yleislakeja. Viranomaisissa tapahtuva lainmukainen

henkilötietojen käsittely kuuluu viranomaisissa työskentelevien virkavelvollisuuksiin. Virkamiehen asemaan kuuluu muita laajempi vastuu työssä tehdyistä virheistä. Ensinnäkin virkavastuu voi toteutua rikosoikeudellisena virkavastuuna, kurinpidollisena virkavastuuna sekä vahingonkorvausvastuuna. Viranomaisen toiminnasta voidaan tehdä myös hallintokantelu ylemmälle viranomaiselle. Viranomaisen on kaikissa tilanteissa hoidettava lakisääteiset tehtävänsä.

Esitys täyttää perustuslain mukaisten oikeussuojakeinojen vaatimukset eikä esitys sisällä rajoituksia oikeussuojakeinoihin.

SÄÄTÄMISJÄRJESTYKSEN ARVIOINTI

Hallituksen käsityksen mukaan ehdotettu sääntely ei olisi ongelmallinen perustuslain 10 §:ssä säädetyn kannalta, kun otetaan kokonaisuutena huomioon sääntelyn tarkkarajaisuus ja täsmällisyys, sen tarpeellisuus yksilöiden ja yleisen turvallisuuden kannalta sekä se, että sääntely on sallittua EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen ja tietosuojadirektiivin nojalla ja yhdenmukainen niiden kanssa. Voimassa oleva hätäkeskuslaki sallii jo nyt laissa säädettyjen henkilötietojen käsittelyn hätäkeskustoiminnassa. Tämä on yleisen järjestyksen ja turvallisuuden, viranomaisen lakisääteisten tehtävien suorittamisen ja kansalaisen koskemattomuuden sekä avun saamisen kannalta välttämätöntä, oikeasuhtaista ja siten perusteltua.

Henkilötietojen käsittelyn muodostama riski yksityisen oikeuksille ja vapauksille hätäkeskustoimintaan osallistuvan viranomaisen käsitellessä tietoja hätäkeskustoiminnan turvaamistarkoituksessa ei eroa olennaisesti toisistaan. Jokaisen hätäkeskustoimintaan osallistuvan viranomaisen tarkoituksena on toteuttaa omat lakisääteiset tehtävänsä, jotta kiireellisen avun tarvitsija saa oikean avun mahdollisimman nopeasti viranomaisten resurssien tehokas käyttö huomioiden. Sääntelyratkaisu, jossa kaikki mainitut viranomaiset on määritelty rekisterinpitäjiksi, on siten perusteltua ja esitetty sääntely on yhteensopiva tietosuoja-asetuksen kanssa.

Hallituksen käsityksen mukaan ehdotettu sääntely ei olisi ongelmallinen perustuslain 2 §:n 3 momentissa säädetyn kannalta. Hätäkeskuslaitoksen muut tehtävät ja viranomaisten avustamistehtävät mahdollistettaisiin konsulipalvelulaissa ja turvallisuustutkintalaissa, sekä valtioneuvoston asetuksessa hätäkeskustoiminnasta. Esityksessä säädettäisiin laissa ja asetuksessa tarkkarajaisesti ja täsmällisesti perustuslain 2 §:n 3 momentin vaatimusten mukaisesti Hätäkeskuslaitoksen muista tehtävistä ja viranomaisten avustamisesta.

Esityksessä on otettu huomioon henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön asettamat yleiset edellytykset sekä perustuslain 10 §:n 1 momentin tulkintaa ohjaava perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö.

Hallituksen käsityksen mukaan lakiehdotukset voidaan säätää tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

VOIMAANTULO

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2023 alussa. Hätäkeskustoiminnasta annetun lain 16, 16 a ja 17-25 § on kuitenkin tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2024.